

Силабус
навчальної дисципліни
Людина, культура та релігія
2025-2026 навчальний рік

Освітня програма «СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ІСТОРІЯ)»
Спеціальність «014.03 Історія та громадянська освіта»
Галузь знань «01 Освіта / Педагогіка»
Рівень вищої освіти «Другий»

Викладач (і)	проф. Ігор Лиман
Посилання на сайт	https://bdpu.org.ua/teachers/lyman-igor-igorevych/
Контактний тел.	+380975067230
E-mail викладача:	lyman@ukr.net
Графік консультацій	Консультація відбуваються за допомогою дистанційних технологій у вільний від занять час

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
3/20	18 годин	–	–	Залік (2 години)

Семестр: весняний.

Мова навчання: українська.

Ключові слова: людина, культура, релігія, світогляд, вірування, ритуал, сакральне, профанне, ідентичність, духовність, символи, Релігієзнавство, Культурна антропологія, Філософія релігії.

Мета та предмет курсу: Метою освітнього компоненту є формування цілісного уявлення про взаємозв'язок людини, культури та релігії як фундаментальних вимірів людського існування. Курс спрямований на осмислення ролі релігійних вірувань і практик у формуванні культурних систем, цінностей, ідентичностей і соціальних відносин.

Предметом освітнього компоненту є людина як носій культури та релігійного досвіду, а також релігія як форма осмислення світу і регуляції соціального життя у різних історичних і культурних контекстах.

Компетентності та програмні результати навчання:

	Програмні	Компетентності	Результати навчання

	компетентності		
	Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК 03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК 04. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності). ЗК 06. Здатність працювати в міжнародному контексті. ЗК 07. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт. ЗК 09. Здатність приймати обґрунтовані рішення.	ПРН 1. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень. ПРН 2. Здійснювати рецензування, коментування, анотації наукових, науковопопулярних, освітніх та публіцистичних текстів, які стосуються питань історії та археології. ПРН 3. Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проекти з урахуванням сучасних методологічних підходів. ПРН 4. Застосовувати у професійній діяльності у сфері історії та археології сучасні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проектів. ПРН 5. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.
	Фахові компетентності (ФК)	ФК 01. Здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію. ФК 02. Здатність здійснювати історичні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук. ФК 03. Здатність презентувати та обговорювати результати досліджень і професійної діяльності у сфері історії	ПРН 6. Здійснювати експертизу пам'яток історії, археології та культури з метою їх охорони та можливого подальшого використання. ПРН 7. Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань історії та/або археології до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються. ПРН 8. Розширювати актуалізовану джерельну базу за рахунок введення до наукового обігу архівних джерел, опрацювання фондів музеїв, участі у наукових й археологічних експедиціях тощо.

		та археології. ФК 04. Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем в галузі історії та археології представників різних наукових напрямків та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки. ФК 05. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері історії, археології та/або дотичні до них міждисциплінарні проекти. ФК 06. Здатність здійснювати експертний аналіз в предметній області. ФК 07. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у закладах фахової передвищої та вищої освіти, наукових установах.	ПРН 9. Здійснювати викладацьку діяльність у закладах вищої освіти на основі сучасних освітніх технологій, а також принципів і практик європейських країн ПРН 11. Створювати оригінальні дослідницькі задачі або гіпотези на основі новітніх наукових досягнень, виявляючи проблеми, що потребують додаткового дослідження ПРН 13. Вміти формулювати чіткі, логічні та переконливі аргументи на письмі, робити умотивовані узагальнюючі висновки, використовуючи історіографічний методологічний інструментарій ПРН 14. Володіти навичками критичного та аналітичного мислення при роботі з історичними джерелами різного типу, включаючи вміння розпізнавати різні точки зору, визначати суперечності та ангажованість джерел

Зміст курсу:

- Людина як біосоціальна та культурна істота.
- Поняття культури та її зв'язок із релігією.
- Походження релігії: основні теорії та підходи.
- Релігійні вірування та їх структура.
- Ритуал, міф і символ у культурі.
- Сакральне і профанне: межі та взаємодія.
- Релігія і ідентичність: індивідуальний і колективний виміри.
- Світові релігії та їх культурний вплив.
- Секуляризація та трансформація релігії в сучасному світі.
- Релігія і культура в умовах глобалізації.

Методи навчання: Викладання курсу ґрунтується на поєднанні аналітичних і інтерактивних підходів, що сприяють глибшому розумінню історичних процесів. Застосовуються лекції з елементами пояснення та евристичної бесіди, а також дискусії,

робота в малих групах і метод проєктів. Особливе місце займають аналіз історичних текстів, публічних нарративів і медійних матеріалів, що дозволяє осмислювати історію як складову сучасного інформаційного простору. Використовуються імітаційні форми роботи (семінари-диспути, моделювання публічних обговорень), мультимедійні презентації та цифрові ресурси. Контроль знань передбачає поєднання традиційного оцінювання з елементами самооцінювання та взаємооцінювання.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): Викладачі та всі здобувачі, що вивчають цей курс, зобов'язуються дотримуватись таких положень: [Про організацію освітнього процесу в БДПУ](#), [Про використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі Бердянського державного педагогічного університету](#), [Про академічну доброчесність у Бердянському державному педагогічному університеті](#), [Про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у Бердянському державному педагогічному університеті](#), [Про внутрішню систему забезпечення якості освітньої діяльності Бердянського державного педагогічного університету](#), [Про політику попередження і боротьби із сексуальними домаганнями та дискримінацією у Бердянському державному педагогічному університеті](#) та розуміють, що за їх порушення несуть особисту відповідальність.

Відвідування занять з курсу є особистим вибором здобувача освіти. Під час лекційних занять лектор розкриває проблемні питання та концепти, які включені до семестрового оцінювання з курсу (екзамену). Під час практичних (семінарських) занять здобувачі освіти відповідають на оприлюднені заздалегідь проблемні питання, приймають участь в дискусіях та обговореннях. Важливим елементом опанування знаннями є *самостійна робота* студентів у вільний час від аудиторних занять (археологічна лабораторії, методичний кабінет, читальний зал).

Під час самостійної роботи здобувачі освіти готують індивідуальні завдання з курсу, які мають бути завантажені на платформу MOODLE у встановлені терміни. Право на перескладання поточних оцінок можуть отримати лише ті здобувачі, які пропустили заняття з поважних причин (лікарняний чи відрядження). Перескладання відбувається у формі усної співбесіди. Підсумковий контроль у формі екзамену складається з двох частин – тестова (розміщена на платформі MOODLE, тест має бути виконаний до дня екзамену) та усна (відповідно до розкладу екзаменаційної сесії, за екзаменаційними білетами у формі усної співбесіди). Здобувачі освіти, які отримали незадовільну підсумкову оцінку мають право на перескладання у встановлені терміни.

Використання штучного інтелекту (ШІ) при підготовці до практичних занять можливе виключно для структурування матеріалу, підготовки презентацій, перекладу джерел. Заборонено генерувати неперевіраних та неправдивих фактів (див. [Політика використання штучного інтелекту в освітньому процесі Бердянського державного педагогічного університету](#)).

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: комп'ютер, мультимедійний проектор, археологічні артефакти, банери, власні мобільні пристрої.

Система оцінювання та вимоги: підсумкова рейтингова оцінка з курсу не може перевищувати 100 балів та розподіляється наступним чином: заходи поточного контролю – не перевищують 50 балів, залік – не перевищує 50 балів. За роботу на практичних (семінарських) заняттях здобувач може отримати не більше 30 балів. *Критеріями оцінки при усних відповідях* виступають: повнота розкриття питання; логіка викладення, культура мови; впевненість, емоційність та переконаність; використання основної та додаткової літератури (монографій, навчальних посібників, збірників документів, журналів, інших періодичних видань тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки. Тобто 5 балів – за повну та добре аргументовану й проілюстровану прикладами доповідь, 4 – за недостатньо

повне, але певною мірою обґрунтоване повідомлення, проілюстроване прикладами, 3 – неповна відповідь з наведенням поодиноких аргументів та прикладів, 1-2 – за окремі доповнення та приклади. **Самостійна робота студентів.** Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем програми курсу в цілому, так і деяких розділів тем у вигляді ілюстративного альбому-реферату. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється у вигляді написання альбому-реферату (змістові модулі 1 і 2). Самостійна робота студентів оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів у кожному із змістових модулів.

Список рекомендованих джерел

Базова

1. Культурна антропологія : навчально-методичний посібник / О. С. Петриківська. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. – 112 с.
2. Ситник О. Культурна антропологія: походження людини і суспільства, Львів, 2012.
3. Еванс, Е. Культурна антропологія: переклад з англ. / Е. Еванс. – Київ: Видавництво гуманітарної літератури, 2015. – 280 с. URL: <https://ukrayinska.libretexts.org>.
4. Гірц К. Інтерпретація культур / пер. з англ. О. Коваленко. – Київ: Ніка-Центр, 2001. – 456 с.
5. Герчанівська П. Е. Культурологія: Навч. посіб. для дистанційного навчання / За ред. В. І. Панченко. — 2-ге вид., випр. і доп. — К.: Університет «Україна», 2006. — 323 с.
6. Культурна антропологія: навчальний посібник / за ред. В. П. Андрущенко. – Київ: НАКККіМ, 2021. – 256 с.
7. Данилюк, Іван. [Етнокультурна психологія: історія та сучасність](#) : моногр. / Іван Данилюк, Антон Курапов, Ілля Ягіяєв. — Київ : АртЕк, 2019. — 432 с.

Додаткова

8. Андросова Д. В., Маркова О. М. [Антропологія та культурологія: методологічні пересічення й антитези](#). Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. 2022. № 2. С. 3–8.
9. Леві-Строс К. Структурна антропологія / пер. з фр. С. Литвиненко. – Київ: Основи, 2001. – 480 с.
10. Ар'єс Ф. Дитина та сімейне життя за Старого порядку / пер. з фр. І. Герасимова. – Київ: Дух і літера, 2008. – 272 с.
11. Бенедикт Р. Моделі культури / пер. з англ. О. Коваленко. – Київ: Ніка-Центр, 2002. – 320 с.
12. Бенедикт Рут. Патерни культури / пер. з англ. О. Коваленко. – Київ: НікаЦентр, 2001. – 320 с.
13. Дюркгайм Е. Елементарні форми релігійного життя / пер. з фр. О. Юринець. – Київ: Юніверс, 2002. – 448 с.
14. Борисова О.В. [Соціальна антропологія: \[навчальний посібник\]](#). – К. : Кондор-Видавництво, 2016. – 224 с.
15. [Культурологія: термінологічний словник](#) / П.Е. Герчанівська. – К. : Національна Академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2015. – 439 с.

Інтернет-ресурси

1. <https://ethnology.lviv.ua/>
2. <https://icr.org.ua/>

3. <https://www.etnolog.org.ua/>
4. <https://search.alexanderstreet.com/antf>